

Kotivarkaita ja muita 1800-luvun maalaisnaisia

Laura Stark: *The Limits of Patriarchy. How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish Language Press.* Studia Fennica Ethnologia. SKS 2011. 263 s.

Naisten asema talonpoikaisyhteisössä on usein ollut myös suurta yleisöä kiehtova aihe. Korkealaatuisessa kirjassaan *The Limits of Patriarchy* etnologian professori Laura Stark valottaa, miten suomalaisessa lehdistössä 1800-luvun jälkipuoliskolla ensimmäistä kertaa keskusteltiin maalaisnaisten asemasta.

Muun muassa kulutuksen nopea kasvu vaikutti talonpoikaisper-

heiden sisäisiin suhteisiin. Vaikka kahvia usein arvosteltiin turhuutena, kahvinjuonti yleistyi myös talonpoikaisnaisten keskuudessa. Mutta millä rahalla naiset, jotka elivät patriarkalisessa kotitaloudessa, rahoittivat ostoksiaan? Sanomalehdissä keskusteltiin näpistämisestä, niin sanotusta kotivarkaudesta. Stark väittää, että tällä tavoin maalaisnaisten – etupäässä emäntien ja tyttöjen – asema tuli julkisen keskustelun kohteeksi.

Stark analysoi keskustelua, joka syntyi sanomalehtien ja kulutustavaroiden yleistyessä. Hänen tutkimuksensa tuo uutta tietoa 1800-luvun maalaisnaisista kahden pääteeman – kotivarkauden ja juoruilun – avulla.

Teos on jaettu kolmeen osaan, ja teoreettinen johdanto-osuus voidaan lukea erilläänkin. Erityisenä tutkimuskohteena on naisten toimijuus (*agency*) hierarkkisessa yhteiskunnassa. Stark hyödyntää eri teorioita monitahoisessa tulkinnassaan. Uutta näkökulmaa tarjoaa etenkin keskustelu *hidden transcript* -käsitteestä, josta on tullut yhä suosituampi teoreettinen lähtökohta historiantutkimuksessa. Käsite ei helposti käänny suomeksi, mutta voidaan puhua esimerkiksi ”piilotetusta strategiasta”. Mielenkiinto kohdistuu tällöin toimintaan hierarkkisissa suhteissa. Käsitettä käyttäen Stark pohtii oivaltavalla tavalla alisteisissa asemassa olevien naisten toimintatapoja.

Tutkimuksen lähdeaineisto on laaja. Stark hyödyntää sekä ”kansanihmisten” sanomalehtikirjoituksia että arkistoon lähetettyä muistitietoa. Kansalliskirjaston Historiallisen sanomalehtiarkiston avulla Stark on kerännyt 64 kotivarkautta käsittelevää sanomalehtikirjoitusta. Lähteenään hän käyttää myös realistista etnografista fiktiota ja julkaistuja etnografisia kuvauksia. Stark analysoi ja paikantaa aineiston perehtyneesti, mutta valitettavasti liian monet pitkät sitaattit keivät lukemisesta raskaan.

Toisessa osassa kirjoittaja tuo esille juoruilun ja kotivarkauden eri merkityksiä. Juorujen levittäminen oli talonpoikaisyhteisössä sekä ajanvietettä että tärkeää tiedonvälitystä. Kiinnostava onkin kysymys siitä, mitä juorujen ”myyminen” merkitsi maata omistamattomaan luokkaan kuuluville naisille. Alimaksi jäävät naiset, ”juoruakat”, kuvitellaan aktiivisina toimijoina, ja he tarjosivat palveluitaan tuotteita vastaan. Stark lukee kotivarkauden myös tyttöjen ja emäntien mahdollisuudeksi. Näiden isäntävallan alaisten naisten saattoi olla vaikea toimia itsenäisesti, mutta kirjoittaja osoittaa, että naiset saivat ja ottivat toimintatilan hierarkkisakin rakenteissa. Tarkastellessaan näitä teemoja rinnakkain Stark piirtää monipuolisen kuvan agraariyhteisön arkielämästä ja sosiaalisista suhteista.

Kirjan kolmas osuus keskittyy varhaiseen lehtikeskusteluun maaseudulla elävien naisten oikeuksista. Stark osoittaa, että näitä tekstejä julkaistiin enemmän kuin on luultu, ja hän esittää esimerkkejä siitä, miten miehet ja naiset kirjoittivat kotivarkaudesta. Enimmäkseen käsiteltiin maata omistavien asemaa. Kotivarkauden nähtiin olevan muuta maata yleisempää Itä-Suomessa, jossa tyttäret saivat tavallisesti vain myötäjäiset. Pimitämällä tilan tuotteita tyttäret hankkivat rahaa, ja vaikka sanomalehdissä kotivarkautta luonnehdittiin pahuudeksi, näpistämistä pidettiin korvauksena maatilalla tehdystä työstä. Kotivarkauksien yleisyys ja maaseudun kaupat heikensivät isäntien asemaa eri tavalla – nyt naisetkin tekivät enenevässä määrin kulutus päätöksensä itse, ja samalla sanomalehtikeskustelu herätti pohdintaa isännän vallasta. Loppujen lopuksi kotivarkauksien avoin paheksunta antoi valistajille perusteita vaatia naisille oikeuksia.

Kirjassaan Stark ei nojaa aikaisempaan pohjoismaiseen tutkimukseen, eikä työssä pohdita sen

enempää vertailumahdollisuuksia. Voidaan myös kysyä, kuvaileeko tutkimus menneisyyden naistietoisuutta liian modernilla tavalla. Mitä naiset ajattelivat sukupuoleensa liitetystä rajoituksista?

Kaikkiaan teos on monipuolinen, ja tutkimuksen teoreettiset valinnat mahdollistavat uudenlaisia tulkintoja. Teos on myös huolellisesti toteutettua historiankirjotusta. Kirja voi olla hyödyllinen historioitsijoiden lisäksi muun muassa kulttuurin- ja sukupuolen-tutkijoille, ja sopii myös opetus-käyttöön.

– ANN-CATRIN ÖSTMAN